

Horváth János

Kunffy Lajos
/1869- 1962/

Kiadványunk címlapján Kunffy Lajos belvenéveskori önarcképe látható 1939-ből. A magyarországi századfordulónak és a XX. század első felének kitűnített művésze keves híján egy évszázadnyi művészeti és történelmi sorsforduló tanúja volt. A művészként nagyértékű életművet, a szellemi arisztokrácia tagjaként példaadó közéleti magatartást hagyományozott az utókorra.

Egy magyar falucskából indult a felemelkedése a múlt század utolsó harmadában. Körül húsz évet töltött a művészeti Társaságban Párizsban, ahol a Szalonok kiállításainak rendszeres szereplője volt. Napfénytől derűs, impresszionisztikus festményeinek témáit a szülőházájában lévő vidéki birtokának életéből merítette. A birtokán élő népviseletes parasztok és tarkaruhás cigányok oly egzotikus vonzerővel jelentek meg a képein, mint a kortárs francia Lucien Simonén, vagy Cottet-en a breton nép, illetve az amerikai Remington képein az indiánok.

Pályájának fénykorában tagja volt a magasabb-köru francia társasági életnek. Rodin, Hunkácsy, Besnard, Lhermitte, La Touche és Lucien Simon művészek bizalmas köréhez tartozott. Egyes kultúrdiplomatának bizonyulván megkapta a francia becsületrend lovagkeresztjét.

A két világháború következményeként kialakult társadalmi- és határviszonyok okozták a fokozatos elszigetelődését Európától. Nemesi földbirtokát a szocializmus felszámolta. Csak a művészetével szerzett tekintélye óvta meg személyét a politikai megnurcoltatástól. A mai emlékezetben, mint békés, fehérszakállú pátriárka él, kinek Somogyváron kellemes múzeuma lett az otthona. Aki viszont elolvassa a művész emlékiratait is, meglepve élvezheti az elbeszélése nyomán feltáruló életét kulisszatitkait.

Rövid ismertetőkben Kunffy visszaemlékezéseire támaszkodva nyújtjuk a művészetének korszakok szerinti tagolását és megkíséreljük érzékeltetni hozzá a művész által elbeszélte korrajzot is.

1869. október 2-án Orciban született, művészetkedvelő családban. Az anya, leánykori néven Hochsinger Hermina, négy gyermeket szült. Népi textilhímzések készítésével, házi muzsikálással, jótékony célú rendezvényekkel tette színesebbé, lelkileg gazdagította a család életét. Az apa, Kunffy Adolf, "az utolsó garibaldista" ifjú korában Kossuth Lajos eszméitől áthatva négy évig szolgált Nápolyban Garibaldi seregében, a magyar légidíszlőalatt. Itt várakoztak az egykor volt 48-as honvédek a szabadságharcuk felújulására. A remény szertefoszlása után a fiatalember Somogyba költözött földbirtós gazdálkodónak. Úgyes és szorgalmas munkával tekintélyes földbirtokot és hozzá nemességet is szerzett. Az olaszországi élményeit megírta és fanyomtatatta. A földbirtolomány kezdetben Orciban, azután Galambfán, majd Vargán volt. Kaposvár otthonukban rendezkedték be a polgári életforma szerint. Kunffy Lajos elemi és középiskoláit Kaposváron végezte. A vakációk idejét falun töltötte. Kisdiák korában kitűnt rajz tehetségét elsőként az olasz Galimberti Alajos festő, majd az éppen Somogyban működő Koroknyai Ottó gondozták. Ha festékekhez nem jutott, maga keverte mindenféle fűvekből színeket. Erejtiségi után Pastre került a jogi egyetemre, s ezzel párhuzamosan az Mintarajziskola óráira is eljárt. Greguss János

professzornál gipszmodell után kellett rajzolni. A festészeti technika gyakorlása érdekében lemásolta Benzur Gyula: Hunyadi László végbúcsúja című képét. A második jogász évében a Pesten divatos Vágó Pál műtermében tanult élő modell után rajzolni.

A harmadik jogászévét a kötelező katonaság leszolgálására fordította. Ezt követően 1890-ben Münchenbe ment, a századvégi művészetek egyik központjába. Hollósy Simon magániskolájába járt egy évig. Itt rögzítődött belé a részletek iránti műgond a rajzi kidolgozást illetően. Tapasztalta azt a lelkesedést, amelyet Hollósyban ez körében kiváltottak a francia Bastien-Lepage bensőséges hangulatú, halvány tónusokban tartott levegős, szabadtéri festményei. E vezéricsillag jegyében költözött haza Hollósy, Ferenczy, Réti, Iványi & Thorma művészeti szabadiskolát alapítani Nagybányára. Egy új szellemű festészet, a plein air naturalizmus indult ezzel útjára, amelynek majdan Kunffy is művelője lett. Ezidőben azonban ő még az alapképzése érdekében munkálkodott. 1891 tavaszán beiratkozott a müncheni akadémiára, Hackl tanár osztályába. Am a Párizsból jött művészeti hírek vonzó hatására csak fél évig volt ott maradása. Ősszel már Párizsban találjuk őt a Julian Akadémia növendékeként. Mesterei a korabeli francia történelmi festészet jeles képviselői, Jean Paul Laurens és Benjamin Constant. Három évig szorgalmasan dolgozott, művelődött. Barátságokat kötött a Párizsban élő magyarokkal Rippl-Rónaival, a kaposvári honfitársával, valamint Karlovszkyval, Patakyval, Katona Nándorral, Thorma Istvánnal. 1894-ben érezte befejezettnek a művészeti tanulmányait. "A Julianban akkor eltöltött 3 év, 22 éves koromtól 25-ig a boldogság éveit voltak, telve a művészi sikerek reménységével. Milyen gyönyörűnek láttuk az életet, a jövőt. Mindenki jókedvű volt, mert hiszen azt csinálhattuk, ami a szívünk vágya volt. A munka alatt a fiúk énekeltek, dikciózta, persze leginkább a franciák"- emlékezik Kunffy.

A párizsi első szereplése a Salon des Artistes Français-ben a „Teázó társaság” című művével történt, s ugyanabban az évben itthon a Műcsarnok kiállításán is feltűnt. Ugyancsak 1894-ben a Mars mezei Szalonban Rippl-Rónai a legmodernebb szellemű stilstörökvéssel ért el sikereket. Kunffyt nem vonzotta az "art nouveau" dekoratív vonalvezetése. A Párizsban élő Munkácsy nyomdokain indult el festői pályáján. Bejáratos lett a mester műtermébe és szalonjába. Imponálóak voltak számára Munkácsy sötét tónusaiból felcsapó fehérek. A szolidan modern plein airrel viszont, mint szalonképes divatirány kacérkodott már.

Emlékezését idézzük: "A szép párizsi benyomásokkal és azzal a sikerrel, hogy első képpemmel a párizsi Szalonban szerepelhettem, jó hangulatban utaztam haza Magyarországra azzal a tervvel, hogy nyáron át megfestek egy igazi plein air képet."- Így született Gálósán a Vizhordó fiú. - "Alaposan megrajzoltam és a napfény jól kifejezésre jutott a vásznon. Az őszi tárlaton, a Párizsban kiállított képpel együtt kiállítottam Budapesten a régi Műcsarnokban. Ez volt az első kiállításom Budapesten"- beszéli el a művész a 80 éves korában megírt memoárjában. 1895-ben ismét Münchenbe ment és műtermi munkába fogott. "Jób" címmel bibliai tárgyú nagy képet festett az "Ézeréves Magyarország" pályázatra. Az óriási reprezentációval rendezett kiállításon Munkácsy műveinek társaságába került a kép, mivel azokkal mutatott rokonságot. Később így értékelte ezt Kunffy: "Sajnáltam a müncheni intermezzót, visszarántott a sötétebb, komorabb piktúrába. Ha 24 éves koromban tovább Párizsban maradok, pikturám kétségtelenül világosabb, üdőbb színek felé tendál". 1897-ben szülei biztatására másfél évre hazatért, hogy befejezze jogi tanulmányait, aztán visszatért Párizsba. A breton tengerparton festette a dekoratív, szecessziós hatású "Bretagnei tengerpart" /1898/ című képét. Korszerű és szép alkotás. A mai években sok nemzetközi kiállításon szerepelt. Párizsban festett képei közül érdekes a "Vitakozó francia papok" /1899/, amely az új Szalonban kiállítva hozott sikert. Az éjszakai jelenetet ábrázoló kép technikailag hasonló Rippl-Rónai fekete korszakos műveihez. A két kaposvári művész ezidőben gyakrabban járt már össze.

életének, embereinek festésében. Palettája egyre színesebb, világosabb lett.

1900-ban Budapestre költözött, mert megtetszett neki a főváros felpezsdült művészi atmoszférája. Ekkor történt, hogy a parlamentben Berzeviczy Albert ingerült kirohanást intézett az új művészeti irányzatok ellen. Kunffy Lajos "Reflexiót" jelentetett meg erről a Műcsarnok című szaklapban, és ígikéval védte a modern művészet szabadságát a korszellem nevében: "... Minden kornak olyan a művészete, amilyent megérdemel ... Lehetnek a mai művészetnek tévedései, amelyek azonban a társadalomban találják meg gyökerüket... Társadalmi elemeink között éppen a művészek gardája az, amely nem tagadja meg önmagát és hátrán küzd az igazságért..." - Ez az írása, amelyből az iméntiek csak kiragadott szilánkok, programadójá lehetett a szabadon megújuló magyar művészeti életnek. Kunffy 31 éves korára ideális, magasrendű eszék vezérelték. 1901-ben feleségül vette a szép és művelt Tiller Elitát. A művészeti élményekben gazdag olaszországi nászutak után Párizsban telepedtek le. Itt született fiúgyermekük 1902-ben.

A családi körben, valamint a francia tengerparton festett képeinek a Salon d'Automne-ban volt a legjobb fogadtatása. Ez a művészi egyesület zsürimentes tagjává választotta.

A kultúrdiplomáciában is sikeresnek bizonyult Kunffy. Egy kortárs amerikai és francia festészeti kiállítás megszervezésével bízta meg őt a budapesti Képzőművészeti Társasulat, a francia fél ezt a munkáját a becsületrend adományozásával jutalmazta.

Legjobb képeit az otthon töltött nyarak során festette. A somogyúri eretnoidás birtokot 1905-ben kapta meg apjától. A rajta álló nemesi kúriát meg a nagyapja, a helyi születésű Kunfi Simon vásárolta a Szonyák családtól. Tipikus példája a régi "táblabíró-világ" falusi nemesi építkezéseinek. Az oszlopos nyitott részt már a festő töltötte hozzá stílusúan.

A gazdálkodást eleinte Károly nevű öccse irányította, aki Helleban szerzett nagy szaklépzettségével tovább növelte a Kunffyok birtokait.

Somogytúron fedezte fel a művész a kepi világot megújító nagy hajú, sötét arcbőrű, farkaruhás cigányokat. Az egzotikus hatás, amely a cigányok életmódja és külsőségei révén Kunffy festészetében megjelent, Párizsban nagy népszerűséget hozott részére.

1906-ban kezdte el a "Gyermektemetés" című főművét. A nagyméretű életképet számos tanulmány és vázlat előzte meg: nádfedeles parasztnő elött felavatott kicsiny koporsóra gyászruhás anya borul. A kép jobb és bal oldalára szétterítve egy-egy kisebb csoportban a szűk körű család, illetve a szertartást végző pap és kántor karakterizált alakjai állnak. Az aratás nagy munkaidején történik az eset, ezért olyan kevés a kép szereplője. A ház fehér faláról visszaverődő nyári napfény egyes alakok tömbszerűségét hangsúlyozza. A fejét meghajító apa alakját a veranda télkörmé emeli ki és kapcsolja egybe a gyászolókkal.

A kiemelkedő és a magyar nagybányai pieta air festők első sorába is helyenként. Egyöntetű, friss fakturális megoldásához a Franciaországból már végleg visszköltözött Rippl-Rónai adott tanácsokat. Ez a kép "egyszerfestése", azaz a színek intenzitását meglőző utólagos javítást mellőző törekvés volt.

Kunffynál nyaranta sok más művészkolléga is vendégeskedett. Sok jó képet festett ott Rippl-Rónai, Iványi-Grünwald Béla, Szilanyi Lajos, Edvi-Illés Aladár. Kunffy ekkor még minden őszel visszatért Párizsba, magával szállítva a nyári evad művészi termését, rendszerint egy-egy nagyobb kompozíciót is. Ilyenek a "Bivalyfogát" /1908/, "Vasárnapi beszélgetés" /1909/, "Tamásköző cigányok" /1910/, "Aratóünnep" /1909/, "Somogytúri lakodalom" /1910/.

A francia mesterek és barátok a Salon kiállításain látva a képeket,

dicsérték lokális sajátosságukat, és kompozíciójukat. Az volt a kifogásuk, hogy Kunffy huzgalmából "túlfesti" tálrésztletéri őket, kivétel ezalól a "Somogytőri tiszteletos" /1905/ és a "Gyermektemetes" /1907/.

Utazásai során kis deszkalapokra vázlatokat készített. Ezek festői erényeit dicsérték a legmagasabbra Párizsban. A motívumok összeragott nagyvonalúsága, a színek könnyedsége ez esetben találkozik a francia ízléssel.

A nagy méretű festmények megsikrtása érdekében Kunffy 1909-ben műtermet építtetett Somogytőron. A tagos, félig magyaros, félig görögös oszlopos, trianponos épületet ő maga tervezte.

Az otthoni birtok-gazdálkodás és fiának magyar szellemű nevelése miatt települt haza Párizsból. Ezt megelőzően 1913-ban egy nagy gyűjteményes kiállítást rendezett a Georges Petit Galériában. A 144 képet felsoroló katalógusának borítójára jellemzően egy cigánykép fotója került. A katalógust Leopold Honoré, a kiváló francia műbíró a következő előszóval vezette be:

"Bizonyos ízlésből és érzelmi közösség, különböző emlékek, már régől fogva közelhozták egymáshoz Magyarországot és Franciaországot és ez a kölcsönös rokonságból fakadó közlekedés szinte a tradíció vonzóerejét gyakorolja a művészekre. Ezt a tradíciót Munkácsy és kiváló még mennyi más ápolta már - tehát Kunffy Lajos sem vonhatta ki magát alóla. Annak a francia kedélynek és szellemnek hatása alatt, melyet a mi művészeink oly pazarul ontanak, Kunffy Lajos sem habozott, hogy ennek alaposabb megismerése végett Párizsba költözzék és mint Benjamin Constant és Paul Laurens tanítványa folytassa és fejezze be tanulmányait. Ez idő óta, immár tizenöt éve a Société Nationale de Beaux - Arts Szalonjában állítja ki műveit és amit a fiatal magyar mester ma a párizsi műértők bírálata alá bocsát, az termékeny munkásságának gyümölcse: egy szép és vibrálóan változatos kiállítás, amelyben nincs semmi banális, semmi felszínes és amely épp a maga idejében érkezett. Párizs boulevard-jai, bármily vonzóak is, nem terelték el Kunffy-t a maga művészetétől.

A párizsi élet lázas sodrában is megőrzi nyugalmit, azt a melancholikus vonást, mely a magyar természetet jellemző és főleg schassen veszi szem elől szülőföldjét.

Ez az egyébként, mely ennek az érdekes művészi megnyilatkozásnak határozott vonását adja, egy meglepő művészi egyéniség igazolásai, egy kitartó művészi törekvés eredményei, mely soha sem szűnik meg súlyosodni és növekedni, és mindaz, akár lendülettel és öszrinteséggel talkepeit festi a művész, akár tipikus és pittoreszk cigányait ábrázolja, mint éber és megértő megfigyelő.

Anélkül, hogy fölösleges kommentárokkal kísérnénk itt munkálkodását, elég annak a megállapítására szorítkoznunk, hogy Kunffy Lajos pályájának különböző állomásai, magyarországi utazásai, a Balaton szép partján és azokból a művekből, melyek mindezekből fakadtak, mely értelem szűrődik le, melyben mindennél ott rezeg valami a magyar lélektől."

A kiállításról rowanszenyvel írtak az újságok. A párizsi művészetet ismerő

lakia lel. Barátságba került olyan jeles művészekkel, mint Aman Jean, Dagnan Bouveret, La Touche, Paul Albert Besnard, Leon Lhermitte. A lakásán estélyeket rendezett, ahol felesége és Sauer Emil adott zongora-koncertet. Nem volt szándéka a Párizstól való teljes elszakadás. Egy művészileg hasznos tudási utazást körbeiktatva hazatért. A nagypolgári otthont Budapestre, a Ferenc József rakparton rendezte be. A vidéki birtokán pedig egyre intenzívebb gazdálkodást folytatott. Gépesített, szőlőt és halastavat telepített, kiváló állatokat tenyésztett.

Az első világháború miatt tíz évig kintrekedni a kiállítási anyaga és otthonának berendezési tárgyai.

~~... a művészetében előlévő a somogyi nép hangjainak, hangszereinek, tárgyakainak, tárgyszínének munkájának ábrázolásában és a környező tájban.~~

Festői munkásságában elmélyült a somogyi nép ünnepeinek, mindennapi intimitásainak, fárasztó munkájának ábrázolásában és a környező tájban. Naturális vonzalmát a portréábrázolásban sikerrel kamatoztatta. Egyre gyakrabban festett önarcképet is.

Az impresszionista foltfestés csak a vázlatoknak szánt képein jelenik meg. Ezek közül kiemelkedőek a tuniszi vázlatok és az 1918-ban Budapesten festett "Köztársaság kikiáltása" sorozat.

A viharos történelmi évek elmúltával a Párizsban rekedt képekből és az újabbakból 1924-ben rendezte meg a tulajdonképpeni bemutatkozó kiállítását Budapesten a Nemzeti Szalonban.

Az imponálóan nagy, 300 műből álló és már válogatott anyagnak megvolt a kellő hatása. A sajtó nagy elismeréssel írt róla, Lyka Károly, Rózsaffy Dezső és Elek Artur méltatták. A Képzőművészeti Egyesület alelnökévé választotta. 1925-ben Állami Pasztell-díjat kapott, 1926-ban az "Aratók" /1921/ című képért a Genre-díjban részesítették.

A sikerek egy újabb nagyszabású munkára ösztönözték. "Mezőgazdasági munkáscsalád" /1926/ címmel triptichont festett. A képsor újszerű, az alföldi magyar festőkéhez fogható realiztikus eredményekkel rendelkezik. Témájukat a művész a paraszti élet intimitásaiból állította össze: "Születés", "Kenyérszegés", "Az anya halála".

1926-ban családjával Spanyol utazást tett. A bő művészi terméséből a "Generalife Hotel portása" /1926/ című emelkedik ki. 1927-ben Budapesten a Mücsarnokban ismét kiállítása volt.

1930-ban egy kollektív magyar festészeti kiállítást kísért Iványi-Grünwalddal Belgrádba, majd egyedül Bukarestbe. Diplomáciai képességével szimpátiát keltett a szerb hercegben és a román miniszterelnökben. Tekintettel a metváltozott határviszonyok okozta feszültségekre, ezek a megbízatásai olyan hasznos következménnyel járt, mint a bukaresti egyetem magyar tanszékének felállítása.

Kunffy 1934-ben feladva budapesti lakását, végleg Somogytúrra költözött. Ekkor folytatott kísérletet a festési technikájának megújítására. A fehérre alapozott vászonfelületre akvarellszerűen átlátszó vékonyságú olajtechnikával dolgozott, friss, üde hatást keltve ezáltal.

Bekapcsolódván a kaposvári közéletbe, felvillanyozta azt, s két közös kiállítást rendezett saját és Iványi-Grünwald műveiből 1932-ben és 1934-ben. Ő rendezett szakszerű válogatást először a kaposvári múzeum modern festészeti gyűjteményéből.

Apjának 1934-ben bekövetkezett halálával szűnt meg a kaposvári otthona.

1937-38-ban a dalmát tergernél festett, ezután évekig betegeskedett.

1942-ben az új technikával festett képeivel jelentkezett kiállításon Budapesten a Tamás Galériában. A sajtó elismerő kritikája Kunffy megfiatalodásáról számolt be.

A második világháború legdrámaibb évét Budapesten vészelte át, ezalatt feldúlták, fosztogatták a somogytúri házát. Közel ezer képe elveszett, megrongálódott. Ovóhelyeken megbújva élte át Budapest ostromát. Ezekről a szorongatott napjairól naplójegyzeteket is készített.

Birtokát a földosztás során fölszámolták. A szépen virágzó gazdaságát, a szőlőt, a halastavakat eltékoztolták. A kúriát és a műtermet, továbbá e kettőt kellemesen összefogó parkot megtarthatta. Vállalta, hogy mindent előlről kezdve, ezentúl csak a festészetéből kíván megélni. A paraszti témájú képeit szívesen fogadta az államhatalmi zsüri, mert bennük látta a munkás-paraszt felemelkedés ideológiájának művészi alátámasztását.

Ilyenképpen vált Kunffy a haladó hagyományok letéteményesévé az 1950-es években.

1949-ben és 1952-ben Kaposváron önállóan, 1953-ban Budapesten az Ernst Múzeumban Glatz Oszkárral közösen rendezett kiállítást.

Egyre fokozódó elismerés vette körül az idős mestert. 1955-ben Pekingbe is elvitték a Glatz-al közös kiállítását. 1956-ban önálló kiállítása volt a kaposvári Rippl-Rónai Múzeumban, 1958-ban pedig a műtermét nyilvánosan látogatható Kunffy-képtárrá avatták.

Megkapta a Munka Érdemrendet /1959/ és az Érdemes Művész kitüntetést

/1960/. Életének utolsó nagy kiállítása 1960-ban az Ernst Múzeumban volt. 1962. március 12-én hunyt el Kaposváron a kórházban, 93 éves korában. Műtermének bejárata előtt van domborműves arcképét ábrázoló siremléke. Teljes hagyatékát megvásárolta özvegyétől az állam. A hagyatékából történt meg a kúriaépület berendezése emlékmúzeumként 1979-ben. A bútorok és az egész életművet reprezentáló festmények a művész által kialakított eredeti elrendezésben fogadják a látogatókat Somogytúron, a Balatonlellétől Délirányba vezető műút mentén.

Kunffy összes alkotásainak száma közel 2000 darabra tehető. Jórészt olajfestményeket, de pasztellképeket, olajvázlatokat, rajzokat, akvarelleket és egy-két szobrot is alkotott. Ebben a számban sajnos benne foglaltatik a második világháború alatt elpusztult, vagy elrabolt 1000 db kép is. Európa számos múzeumban /Párizs, Róma, Milánó, Bukarest és Budapest/ és főleg magángyűjteményekben található meg a művei. Kaposvári magántulajdonokban néhány száz darab műve van.

A legteljesebb kollekciója a kaposvári Rippl-Rónai Múzeumban van, több mint 300 db olaj és pasztell festmény és grafika. E gyűjteményt maga a művész válogatta oly módon, hogy már 1952-ben 20 főművét, közöttük a "Jób"-ot, a "Gyermektemetést" odaajándékozta. Utóbb újabb nagylelkű adományozásokat tett, s az állam által megvásárolt hagyaték is a kaposvári múzeum tulajdonába került. Ez a múzeum, mint a Somogy megyei múzeumi szervezet központja rendezte és működteti a somogytúri emlékmúzeumot.

A művészettörténeti stíluskategóriák szerint Kunffy a plein air festészet mestere, azonban több korabeli stílushatást is beépített művészetébe. A kezdeti akadémista stílusát /Jeremiás próféta, 1895./ egy rövid romantikus színezetű Munkácsy-igézet váltotta fel /Jób, 1896/. Ezt a francia fiatal művészek által képviselt, ma szecessziósnak nevezett stílus követte /Bretagnei tengerparton, 1898, Féleségem a pálmaházban, 1903/.

A hazai motívumok keresése közben összegeződtek művészi tapasztalatai a nagybányai szellemnek megfelelő plein air naturalista stílusban /Gyermektemetés 1907/. A keze olykor virtuóz könnyedséggel kezelte az ecsetet, s impresszionista módon foltokba tömörített /Népgyűlés 1918, Tuniszi kávéház előtt 1913/, máskor elnehezült és realiztikus megfigyelésekben gazdag zsánerképek kerültek ki alóla /Ebedelő aratók 1921, Mezőgazdasági munkáscsalád 1926/.

Az utolsó korszakának könnyed, impresszionisztikus, világos tónusu képeiben a festői bölcsélet által egyszerűvel többet kifejezni tudás mutatkozik /Csendélet dinnyével 1930, Kerti út virágzó bokrokkal 1935/.

Végezetül álljon itt Kunffy ars poétikája: "Sokaktól tanultam, de senkit sem utánoztam. Mesterem a nagy Természet volt, amelynek szépségében gyönyörködhettem..."

Kunffy Lajos írásai:

- 1./ Párizsi művészeti krónika - Művészet 1905. 129-130 l.
- 2./ Reflexiók Berzeviczy Albertnek a képzőművészeti budget tárgyalása alkalmával tartott beszédére. Műcsarnok 1900. márc. 18. 148-149. l. Ugyanez leköszölve a "Visszaemlékezéseim"-ben.
- 3./ Rippl-Rónai képkiállítása. Somogyvármegye 1905. dec. 17. 1-2. l.
- 4./ Vidéki múzeumok és képtárak létesítése. Irtá és az Irodalmi és Művészeti Kongresszuson előadta: dr. Kunffy Lajos festőművész. Képzőművészet 1928. 15.sz. 240-241. l.
- 5./ Visszaemlékezésem Rippl-Rónai Józsefre. Visszaemlékezések Rippl-Rónai Józsefre. Összeállította Kávássy Sándor Kaposvár, 1958. 16-20 l.
- 6./ Visszaemlékezéseim. Somogyi Almanach . 31-33.szám. Kaposvár, 1981.